

Et museum midt på Djursland

Djurslands jernbanehistorie kan genopleves i den gamle remise i Ryomgård

Tekst og foto: Asger Christiansen

Museumstog Randers på besøg ved museet med K563, juli 2013.

Remisen fotograferet 1913, få år efter opførelsen. Tog fra Århus under indkørsel

Jernbanerne på Djursland har en lang og interessant historie. Som privatbane åbnedes Randers-Grenaa i 1876. Året efter fulgte Århus-Ryomgård, og de to strækninger blev drevet i fællesskab som Østjydske Jernbane ØJJ, der blev overtaget af staten i 1881. Privatbanen fra Ebeltoft til statsbanernes station i Trustrup blev indviet i 1901. Ti år senere fulgte i 1911 privatbanen fra Ryomgård til Gjerrild. Ryomgård var nu et knudepunkt med jernbaner i fire retninger. Gjerrildbanen blev i 1917 forlænget fra Gjerrild til Grenaa. Tillige har der været flere industribaner på Djursland;

den mest omfattende var 20 km smalsporsnet ved mosebruget i Fuglsø Mose vest for Stenvad station på Gjerrildbanen. Ikke alle Djurslands baner eksisterer endnu. Gjerrildbanen lukkede i 1956, og i 1968 var det slut for Ebeltoft-Trustrup Jernbane. DSB nedlagde persontrafikken Randers-Ryomgård i 1971 (godstrafik fortsatte til 1993). Det var halvøens jernbanehistorie malet med den brede pensel. Hvis man ønsker flere detaljer, er det oplagt at besøge Djurslands Jernbanemuseum i Ryomgård. Museets historie begynder med en trafikassistent med det "flyvende" navn Rosenvinge.

Trafikassistent og jernbaneentusiast

Willy Mylius Rosenvinge var blot 17 år gammel, da han i 1919 blev elev på Hørning station mellem Århus og Skanderborg. Efter endt uddannelse som trafikassistent gjorde Rosenvinge tjeneste på forskellige stationer, indtil han i 1930 blev ansat ved Grenaa station. Få år senere begyndte han at bygge en modelbane i kælderen under sin bolig på Baunehøjvej. Rosenvinge valgte skala 1:55, og han fremstillede alt selv. Opbygningen af modelbanen stod på gennem 30 år.

Efterhånden fik han bygget 63 stk. rullende materiel, både damplokomotiver, motorvogne samt person- og godsvogne. Tillige byggedes stationsbygninger, remise, drejeskive og meget mere. Rosenvinge havde sans for detaljerne. I en blokpost manglede den ene ydervæg, så han med de små håndtag i posten kunne skifte sporene på stationsterrænet. I modellen af stationsbygningen i Grenaa var stationsforstanderens lejlighed møbleret med lysedug på bordene, små malerier på væggene osv. – ja, selv toiletrullen var med på toilettet. En del af modelbanen er bevaret på Djurslands Jernbanemuseum.

Interessen for jernbanerne begrænsede sig ikke kun til arbejdstiden. Rosenvinge blandede sig f.eks. i trafikdebatten i 1943, hvor han foreslog at nedlægge Gjerildbanens egen station – Vestbanegården - i Grenaa og omlægge privatbanen, så den blev ført direkte til statsbanestationen. Projektet blev dog ikke realiseret, da udgifterne ville blive ganske betydelige. I sin fritid samlede Rosenvinge materiale og genstande om barnernes historie på Djursland.

Ifølge overleveringen havde Rosenvinge under krigen kontakt til modstandsbevægelsen, og under dække af at køre med modeltog blev der holdt illegale møder i Rosenvinges kælder. Tyskerne kom på sporet af gruppen, og nytårsdag 1945 måtte Rosenvinge gå under jorden. Tre uger senere lykkedes det at flygte til Sverige med en fiskerbåd på en 15 timer lang sejlads fra Frederikshavn til Varberg. Hvor længe Rosenvinge skulle være i eksil, kunne han ikke vide, men at tilbringe tiden uvirksom ønskede han ikke. Rosenvinge søgte derfor om ansættelse ved de svenske statsbaner, hvor han fik tjeneste i billetkontoret på centralstationen i Göteborg.

Ved Danmarks befrielse i maj 1945 rejste Rosenvinge straks tilbage til Grenaa og genoptog sit arbejde på

stationen. I 1957 blev han udnævnt til trafikkontrollør. Efter 53 års ansættelse ved DSB gik Rosenvinge på pension i 1972, og han blev boende i Villa Solhøj på Åstrupvej i Grenaa.

En plan om at nedrive DSB's vandtårn førte til ideen om et jernbanemuseum i Ryomgård

Et vandtårn og et jernbanemuseum

I slutningen 1970'erne ville DSB nedrive vandtårnet i Ryomgård. Det vakte bestyrelse hos Ryomgård Borgerforening, der opfattede vandtårnet som byens vartegn og et minde om fortidens jernbaneknudepunkt. Det lykkedes at få en aftale med DSB, der lod tårnet blive stående og udlejede det til Borgerforeningen. Foreningen til Bevarelse og Udbygning af Djurslands Jernbaner foreslog, at man indrettede et lille jernbanemuseum i vandtårnet. Det ville dog kræve en kostbar ombygning af det indre samt fjernelse af den store vandbeholder i tårnets øverste del. Men en anden mulighed viste sig.

I stationsbygningen blev postlokalerne på i alt 65 kvadratmeter ledige i april 1981. Det lykkedes at få en aftale med DSB om en beskeden husleje, Midtdjurs Kommune bevilgede det første års leje, og i løbet af et par sommermåneder blev lokalerne omdannet til museum med plakater, fotografier, genstande osv. samt en del af Rosenvinges modelbane. Lørdag 8. august 1981 kunne man holde åbningsreception for Djurslands Jernbanemuseum. Samtidig blev den nu 79-årige Rosenvinge udnævnt til museumsinspektør. Han modtog derefter selv gæsterne om eftermiddagen

Djurslands Jernbanemuseum var 1981-1995 placeret i de tidligere postlokaler på stationen

Remisen og sidebygningerne er renoverede i de senere år. Sneploven ved drejeskiven stammer fra Randers-Hadsund Jernbane. Toget til højre er på vej fra Århus til Grenaa

på alle hverdage, og han blev hurtigt synonym med museet. Inden den første sæson sluttede, havde man haft 940 gæster. Museet var en selvejende institution, og de første år klarede man økonomien ved private bidrag. I sommeren 1982 arrangerede DJK et par søndage kørsel med damplokomotivet HV 3 og gamle personvogne mellem Ryomgård og Grenaa. Året efter kørtes på den nedlagte strækning Randers-Ryomgård og videre til Grenaa. Djursland oplevede i de år en stigning i antallet af turister, især efter åbningen i 1981 af forlystelsesparken Djurs Sommerland. En del af turisterne fandt vej til jernbanemuseet, der ret hurtigt nåede 3.000 gæster årligt.

Direktøren fra Den Gamle By i Århus, Erik Kjærsgård, besøgte museet i foråret 1983. Bagefter skrev han en artikel i Weekend Avisen med overskriften "Stå af toget i Ryomgård". Kjærsgård skrev bl.a.: "Jernbanestationen er det synlige monument over industrialismens grå oldtid, og Foreningen til Bevarelse og Udbygning af Djurslands Jernbaner, der næppe kommer længere med udbygningen, er flyttet ind med ting og sager, som i hvert fald tjener til bevarelse. Man løser sin billet, jernbanebillet naturligvis, ved en gammel

ekspeditionsluge, og så kan man i øvrigt fordybe sig i billeder fra dengang, jernbanen var konge, og der var futtog til. Jernbaneentusiaster – dvs. mænd fra tre år og opæfter, for kvinder tæller sjældent i den forbindelse – ved vel stort set på forhånd, hvad de vil få at se, men det spolerer nu ikke fornøjelsen. Dog skal jeg ikke undlade at nævne en modelbane med trække-op tog, som museets inspektør W.M. Rosenvinge påbegyndte i 1935 og byggede videre på gennem tyve år. Som virkelig banemand kunne han naturligvis kun nøjes med det allermest autentiske, f.eks. mekanisk spor- og signalskift fra en blokpost – system Siemens & Halske". Den omtalte billetluge stammer fra Auning station.

Museet føres videre og flytter

William Rosenvinge døde i november 1989, i en alder af 87 år. Det lykkedes dog med en ny bestyrelse af føre museet videre. Efterhånden var samlingen vokset til mere end 1.200 genstande og effekter. Tillige lykkedes det i 1992 med et tilskud fra Augustinus Fonden at købe damplokomotiv nr. 9 fra Varde-Nørre Nebel Tarm Jernbane. Lokomotivet var ikke køreklart, og det blev da også kun anskaffet som udstillingsgenstand sammen

med en åben godsvogn. Et par år måtte lokomotivet stå udendørs dækket af en presenning.

Postlokalerne var efterhånden for små til den stadigt voksende samling, men i 1995 lykkedes det i et økonomisk samarbejde med Midtdjurs Kommune og Djursland For Fuld Damp at købe DSB's 450 kvadratmeter store, tresporede remise samt et større areal i vestenden af Ryomgård station. Bygningen stammer fra ca. 1910, hvor den erstattede den oprindelige tosporede remise, der lå nærmere stationsbygningen. Med i købet af remisen fulgte et tidligere banemesterhus på 50 kvadratmeter.

Remisen som jernbanemuseum blev indviet i september 1995 under deltagelse af bl.a. skuespilleren Jesper Klein. Remisen gav helt nye muligheder for at opbygge en udstilling. Her var det til stor hjælp, at Midtdjurs Kommune gennem seks år etablerede et beskæftigelsesprojekt med 5-6 ansatte. Rosenvinges modelbane blev atter opstillet, en rekonstruktion af et stationskontor fulgte, og mange genstande blev arrangeret i glasmontrer. En stor modelbane i skala 1:87 vises altid stor interesse fra både børn og voksne. I det

tidligere mandskabslokale blev der opstillet modeller og fotografier skænket af vognfabrikken Bombardier – tidligere Scandia – i Randers. På de tre spor i remisen blev der plads til en motordraisine, skinnecykler og damplokomotivet VNTJ nr. 9. Ved arbejdsbordene har man udstillet et stort udvalg af værktøj fra den tidligere baneafdeling i Ryomgård.

Jernbanemuseet har også været benyttet til andre, kulturelle formål. Et egenspil med titlen "De banede en vej" blev opført på en udendørs scene, hvor damplokomotivet og en skinnecykel indgik som kulisser. "Sammenslutningen af Kunstnere i Midtdjurs" arrangerede i flere år skiftende kunststillinger, og en lokal partiforening har afholdt møder om EU-traktaten. Senere blev der holdt trafikpolitiske møder. Et mindre cirkus har et par gange haft forestillinger i eget telt. Ja, der har sågar været modeshow og morgenbanko i remisen. Djurslands Jernbanemuseums samling af genstande m.m. blev udvidet i 2002, da man overtog en del fra Allingåbro Jernbanemuseum. Det havde i 10 år haft til huse i den tidligere ventesal på den nedlagte Allingåbro station, men man valgte at lukke museet efter en omfattende vandskade.

Pensioneret trafikkontrollør Willy Rosenvinge viser rundt i museet, 1982

Arkiv Djurslands jernbanemuseum

Museet bliver en del af Dansk Jernbane-Klub

Museet var i en periode i krise, da økonomien var meget dårlig. Et forsøg i 2001 på sammenlægning med Djurslands Museum i Grenaa lykkedes ikke, og der måtte findes en anden løsning. Museet henvendte sig til Dansk Jernbane-Klub, som reagerede positivt. Efter langvarige forhandlinger indgik Djurslands Jernbanemuseum i 2006 en aftale med DJK, som medførte, at klubben indfrie de lån, der var optaget ved købet af remisen i 1995. Museet blev nu en selvstændig afdeling under DJK med eget driftsudvalg og økonomi. DJK giver et årligt driftstilskud, og det samme gør Syddjurs Kommune. Flere af Ryomgårds håndværkere og handlende har vist museet velvilje, og der er endvidere et samarbejde med Ryomgård Erhvervsforening.

Samarbejdet med DJK resulterede i forøgelse af museets rullende materiel, da Ardelts rangertraktor nr. 135 og Skagensbanens diesellokomotiv M 4 blev flyttet til Ryomgård. Fra DSB modtog museet motortrolje nr. 67 med hydraulisk kran. Motortroljen blev bygget som en prototype med dieselmotor og automatgear.

På sporene ved remisen står udendørs fem godsvogne og en DSB-hjælpevogn samt Randers-Hadsund banens sneplov fra 1920.

Remisebygningerne har et par år været under gennemgribende renovering af professionelle håndværkere takket være meget store fondsmidler fra Realdania, Margrethe og Johs. F. la Cours Fond, Fonden Sparekassen Midtdjurs, Augustinus Fonden og Syddjurs Kommune. I 2013 blev projektet afsluttet med de sidste detaljer, såsom nye tagrender og nedløbsrør. Museet er dermed sikret et flot remisekompleks i fineste stand. En kulkran fra Frederikshavn station er endnu ikke opstillet, men et DJK-medlem har nylig doneret et beløb til støbning af et fundament. På langt sigt er der visioner om en vognhal ved remisen på et areal, hvor der engang var bl.a. kolonihaver for ansatte ved Ryomgård station.

Museumstog Randers har de seneste par år på enkelte sommerdage kørt dampstog mellem Århus og Ryomgård. Tillige er der kørt juletræstog i december måned. Trækkraften var lokomotiv DSB K 563. Lokomotivet kunne under stor opmærksomhed fra gæster

Damplokomotivet nr. 9 fra Varde - Nr.Nebel - Tarm Jernbane er ikke køreklart, men giver dog de besøgende et lille indtryk af dampens tid ved banerne.

og passagerer vendes på museets drejeskive, der er færdigrenoveret efter lang tids indsats.

Museets hjemmeside www.djbm.dk er moderniseret med nyt design og udvidet med mange fotos og historisk tekst om jernbanerne på Djursland. Den del vil blive udvidet, efterhånden som dokumenter og fotografier gør det muligt. Der er fornyet optimisme hos de aktive, og et par nye medlemmer har sammen med "de gamle" bidraget til øget aktivitet, godt kammeratskab og en god humor. Djurslands Jernbanemuseum drives

af frivillige DJK-medlemmer, og for tiden har det kun været muligt at bemane museet på lørdag og søndage i sommerhalvåret, men der kan altid modtages grupper og interesserede, hvis der på forhånd træffes en aftale. Der er plads til flere frivillige DJK-medlemmer. Ønsker du i stedet at give et økonomisk bidrag, kan det indbetales til DJK på Danske Bank reg. nr. 1551, konto 639-6879, mrk. DJBM. Vi ses på Djurslands Jernbanemuseum – altid et besøg værd.

Et af udstillingslokalerne, til højre en del af Rosenvinges modelbane

Museet har et genskabt stationskontor, på væggen et maleri af Gjertrildbanens driftsbestyrer N.V. Hougaard

